

Robèrt Allan, Robèrt Lafont, camins dubèrts 1947-1984

Reprenèm aquí lo títol d'una antologia que Joan Evgun acaba de publicar a las edicions Letras d'òc: *Camins dubèrts, Anthologia de poesie occitane contemporanea (1940-2010)*. Edicion bilingue occitan-francès.

Las edicions Jörn (<http://www.editions-jorn.com/>) venon de tornar publicar en un volum los primièrs recuèlhs de poèmas de Lafont (1923-2009): *Poèmes 1943-1984*, del temps que Letras d'òc (www.letrasdoc.org/) publica una edicion critica per M. J. Verny dels primièrs escrits de Robert Allan (1927-1998): *les Cants dau deluvi - les Cants de la tibia*.

Aqueles rejonchas liuran al public de tèxtes qu'èra impossible de i accedir e que son caracteristicas d'una epèca de sorgiment de l'expression poetica occitana de l'après-guèrra.

Robèrt Lafont

(Nimes, 1923 - Florència, 2009)

En 1946, a 23 ans, Robèrt Lafont publica son primièr recuèlh de poèmas: *Paraulas au vièlh silenci*. Aquei títol pòrta tot lo pes de l'òbra grand de Fòme que marquèt tota la renaissença de las culturas minoritàrias de la França de la segonda mitat del sègle vint. Prendre acte del « vièlh silenci » que nos aclapa, e parlar per conjurar aquel silenci. Aital, en 1957, lo segond recuèlh plan mai espès, es titolat, tot simplement, *Dire* e un de sos versets demòra dins las memòrias: « Lo sol poder es que de dire »:

Lo sol poder es que de dire,
Dire doç : una aranha
penchena lo soleu
sus lo pònt de l'aubeia.
Dire fèr : la montanha
es una frucha amara
qu'enteriga lei sòrgas.
Dire larg : la marina
a pausat sei doas mans
sus l'esquinau dau mond.
Dire amic : l'amarina.

La lenga es davant ieu
musa coma una dròlla.

(tirat de "Dire Fòme lo sègle", "la lenga d'òc. I", p. 117, ed. Jörn)

Après *Paraulas au vièlh silenci* e *Dire*, seguisson en 1974: *Aire liure* (que conten una part dels tèxtes ja publicats dins lo segond recuèlh) e, en 1984: *Lausa per un soleu mòrt e reviuat*.

Las correspondéncias de Lafont, depausadas al CIRDÒC de Besièrs, desvelan la mescla d'estrambòrd e de patiment que foguèt per el la necessitat de se batre per bastir lo moviment reivindicatiu occitan, parallèlament a son òbra d'escriure e a son mestier d'ensenhair. Non pas que l'apassionésse pas, aquel trabalh d'animator del moviment: tota sa vida escriguèt manifestes, fondèt revistas, amèt accions, bastiguèt contactes amb sindicats e partits institucionals per i faire dintrar l'idea occitanista. Mas d'un moment, aviá l'impression que lo temps passat a bastir lo moviment èra un temps que podiá pas consacrar a l'expression poetica.

Pasmens, dins l'encastre d'aquela òbra titanica, la part de la creacion literària es importanta (quasi un seissanetat de volums), e al dintre, los primièrs recuèlhs de poesia, ara que venon d'èsser reeditats, mòstran sa força evocatriça. Manlevam aquí a Joan-Clau-di Forêt, de las edicions Jörn, sa lectura d'aquelles tèxtes, titulada per el « Comprene e còprene lo mond... »: Robèrt Lafont es d'en primier un poèta e aquòs per la poesia qu'entra en escritura. [...] La poesia per el [...] es lo còr escur e bategant, "lo centre pus centre" d'una quista que se confond amb sa vida e que podèm definir coma una cèrca de paraula. Paraula personala que remonta al paradís de l'enfança, eiretada d'un papet tuèlar que son esatura domina tota la vida e tota l'òbra. Paraula collectiva que cal tornar a un pòble vençut passat a costat de son destin, per que sortísca de son "vièlh silenci" e torne venir un subjècte d'istòria. Parlar e far parlar. La paraula personala rejonh la paraula collectiva. Lo poèta rejonh l'ensenhair, lo militant e lo sabent lingüista. Lo destin de l'escriure se confond amb lo de son pòble. [...] Sensitiva e cerebrala, liure o somesa a la mesura del vers, la poesia de Robèrt Lafont es una temptativa per agantar lo mond pel còr e per l'intelligéncia. ».

Poesia dubèrta sul mond tanben. Lafont jamai sembarrèt pas dins fustresch d'aquel espaci occitan que tant l'aimava, ni dins aquela Provença que la perscriguèt amb tant de bonat, nimal sembarrèt pas dins una lenga que la defendèt sa vida tota, ni dins son temps, el que tornèt visitar de longa l'istòria europèa. Aital apareisson dins los tèxtes de versets en catalan o en anglès. Aital la *Lausa per un*

Vivència Aranesa,

Associacion culturala e cívica dera Val d'Aran

En tot difóner eth pensament contemporanèu

Connècta damb nosati
Telefòn 649405630
occitania@vivenciaaranesa.com

Robert Lafont (Nîmes, 1923-Florensa, 2009) · Robert Allan (Montpelhièr, 1927-Avinhon, 1998). Fotografias: Georges Souché · - Sit internet: www.georges-souche.com

solèu mòrt nos mena, entre autres, dins la Granada de 192... Aital *Dire* parla de Barcelona o de la Cabília, tèrra d'origina dels obrèrs que plantan lo ris de la Camarga.

Poèssia d'aire futur: òc-ben!

« Les orguenas de Barcelona » Lafont
Dire : p. 83.

Las orguenas de Barcelona
cantan la misèria e l'amor
per al món que estent formant
una miryona va captant.

Las orguenas de Barcelona
molon li còrs amolan l'aura
làgrimes blanques negra feina
el camp de demà fan el sole.

la votz de mucch e tbesa
sabes dròlla que hai ausida
que la dolço que més estimo
es la dolço d'un devantall

d'un devantall de roses grogues
i d'un clavell del Tibidabo
qu'ens embalsema l'esperança
sota el ponent de sang i serg.

Robèrt Allan

(Montpelhièr, 1927 - Avinhon, 1998)

Se lo nom de Robèrt Lafont es conegut de totes, Robèrt Allan, el, es manconegut de la major part dels legèirs d'occitan, e mai sos tèxtes siàn estats publicats dins mantuna antologia.

Allan nasquèt en 1927 a Montpelhièr. Abalèt a Nîmes per de parents adoptius que li parlavan l'occitan de

Provença e li legèssian las fanlas d'Antoni Bigòt, descobriguèt adolescent la poèssia espanhòla contemporània, mai que mai l'obra de Lorca. Engajar jove dins la Resisténcia, se trobèt puèi emplegat a PSNCF a París ont, membre del Partit Comunista, se liguèt d'amistat amb l'intelligéncia d'artistas e d'escrieves qu'aqueste ramosava a son entorn. Dins la fin de las annadas 40, escriviá, principalament en francés, mas començava d'emplegar l'occitan. Tornat a Nîmes, es dins aquel encastre d'amistats intel·lectuals dels amics de las *Lettres françaises* que rescotruèt Robèrt Lafont. [*Lettres françaises*: Setmanari de critica e de creacion creat del temps de la Resisténcia e pròche del Partit Comunista. Aculhissia de cronicas sus la literatura occitana.] Portèt a aqueste tinas revindas occitanas de Lorca. Coma o faguèt per mantun escrivoire novelari, Lafont l'encoratgèt dins son projècte d'escritura. Fajudèt dins son aprendissatge d'una grafia coerenta. D'ara enlà, Allan escriguèt, dins las annadas 50-60, un fum de tèxtes poetics ont se reconeis, a costat de l'influéncia de Lorca, aquela de la lectura de la Bíblia, mai que mai del *Cantic dels cantics*. Amb Lorca an en comun la dobla influéncia de l'oralitat (lo cant popular, mai que mai) e aquela del surrealisme que s'obra en son òbra aquela litz de realisme poètic. De l'amor del teatre que partajava amb Lorca, li demòra tanben l'utilizacion frequent del dialòg dins de poèmas que pòdon aproximar la dimension d'una peça de teatre, e que se tròba tanben dins de tèxtes mai corts:

Dichá dei Santas
Per lo pime Joan-Pèire Ramon

Dròlle, ont amarás, amuch ?
- Ai Santas, ma maire, ai santas
- E de què l'amarás faire ?
- Vòle amar veire lei caracos
- Lei caracos son de laires
Te rabararàn ton capèu
- Amb de fuèlhas de varange
Me n'èi remanai un mai beu

- Lei caracos an de dagans
Escotidus dins sei laires
- Adonc vendrai un laire
E farai cantar leis çsas
- E lei caracos, en s'eruant
Ras de la mar te quitaràn
- Adieu maire ja me sòman
D'alai lei Santas de la Mar.
31 d'assèt de 1954

Allas per el, l'edicion occitana d'aquel temps que repausava sus de mejans estèguits, li donèt pas l'escasença de rescotruir lo public que ne somiava, pas mai que l'auto-edicion que practicava, de mercès los mejans tecnes que li donava son mestier de redactor dins de jornals locals. A la fin de las annadas 60, se bandiguèt dins un militantisme activista. La creacion ne patiguèt, l'activisme rescotruèt pas mai la societat occitana que la poèssia d'Allan l'avaiá tocada. E Allan se repluguèt dins una granda solesa fins a sa mòrt.

Demòra l'òbra, abondosa, esmoveneta, qu'èra esmarrada dins tot un fum de revindas, de libelions tirats a despart, e mai de poèmas manescrichs romestats a la maquina a alcoòl o embarrats dins los archius familiars. Mercès la fisanga de la familha, aquela òbra serà tirada al public en dos volums, jol tiol generic *Leis Cantis de la tibia* qu'Allan, un temps obrèr maçon, aviá causit per son òbra completa.

Lo primèr volum editat, *Leis Cantis de la tibia I*, pòrta lo tiol *Leis Cantis dau delavi*, coma se sonava tanben lo primèr volum editat d'Allan, dins la prestigiosa col·leccion « Messages » de HEO.

Maria-Joana Verny
Mèstra de conferéncia occitan
Universitat Paul Valéry
Montpelhièr

